

Budżet obywatelski. Głosujesz, decydujesz

Jeszcze dekadę temu udział obywatela w rządzeniu gminą czy miastem, zwykle kończył się w dniu wyborów, kiedy wskazywał swoich przedstawicieli do podejmowania najważniejszych decyzji w samorządzie. W ostatnich latach coraz bardziej powszechną praktyką jest zapraszanie mieszkańców do podejmowania decyzji związanych z wydatkowaniem części wydzielonego budżetu, który jest nazywany Budżetem obywatelskim.

Samo określenie „Budżet obywatelski” czy inaczej „Budżet partycypacyjny” do 2018 roku nie miało odniesienia w prawnych regulacjach, a samorządy same określały zasady funkcjonowania tej formy aktywności społecznej na podstawie specyfiki funkcjonowania danego miasta, gminy czy województwa, a także aktualnych potrzeb. W tym sensie Budżet obywatelski wpisywał się w koncepcję społeczeństwa obywatelskiego, które bierze udział w bardziej bezpośredni sposób w podejmowaniu decyzji o wydatkowaniu części środków budżetowych. Już wtedy taką formę aktywności społecznej można było uznać za swoistą część nadzoru publicznego, nawet jeśli odnosiła się ona tylko do niewielkiej części środków finansowych, którymi zarządza samorząd.

Oficjalnie termin Budżetu obywatelskiego pojawił się w ustawie z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych (weszła w życie 31 stycznia 2018 r.) i został uznany za szczególną formę konsultacji społecznych. Ustawa wprowadziła też ogólne ramy funkcjonowania tego typu budżetów i narzuciła pewne obowiązki na samorządy. Jednym z nich jest zapis odnoszący się do projektu uchwały budżetowej gminy (miasta), z której samorząd nie może usuwać lub zmieniać w stopniu istotnym zadań, inicjatyw wybranych za pośrednictwem Budżetu obywatelskiego. Jednocześnie została określona minimalna wysokość środków przeznaczonych na tego typu partycypację społeczną, która wynosi co najmniej 0,5 procent wydatków jednostki samorządowej. Wcześniej wysokość środków była określana przez radę gminy lub miasta i według uznanej praktyki np. w dużych miastach maksymalne kwoty nie przekraczały 6 mln zł.

Warto zwrócić uwagę, że zapisy ustawy z 2018 roku nakładają bardzo ważny obowiązek realizacji budżetu obywatelskiego przez miasta na prawach powiatu. Dotyczy to w sumie 66 samorządów w całej Polsce i tam tego typu forma demokracji partycypacyjnej jest obowiązkowa.

Zachęcając do formy aktywności społecznej, dającej realny wpływ na wydatkowanie określonej części budżetu samorządowego, przedstawiamy poniżej schemat realizowanych etapów Budżetu partycypacyjnego, przytoczony w raporcie z 2019 roku przez Najwyższą Izbę Kontroli:

1. Określenie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji dotyczących budżetu obywatelskiego.
2. Promocja budżetu obywatelskiego.
3. Przyjmowanie wniosków z propozycjami projektów obywatelskich.
4. Weryfikacja zgłoszonych propozycji projektów obywatelskich.
 - ewentualne odrzucenie wniosków niespełniających określonych wymagań,
 - ewentualne odwołania od decyzji o odrzuceniu wniosków niespełniających określonych wymagań.
5. Głosowanie nad wyborem projektów obywatelskich.
6. Realizacja wybranych w głosowaniu projektów obywatelskich.
7. Ewaluacja budżetu obywatelskiego.

Źródło: Raport z kontroli NIK „Funkcjonowanie budżetów partycypacyjnych (obywatelskich)” z 2019 roku, www.sejm.gov.pl, www.obserwatorium.miast.pl

Artykuł opracowany został przez Stowarzyszenie Sursum Corda w ramach realizacji w 2020r. zadania publicznego pod tytułem:

- „Prowadzenie Punktu nieodpłatnej pomocy prawnej Nr 1 zlokalizowanego na terenie miasta Jarosław oraz edukacji prawnej na terenie Powiatu Jarosławskiego”,
- „Prowadzenie Punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego Nr 2 zlokalizowanego na terenie Gminy Wiązownica oraz edukacji prawnej na terenie Powiatu Jarosławskiego”,
- „Prowadzenie Punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego Nr 3 ze specjalizacją nieodpłatnej mediacji, zlokalizowanego na terenie Gminy Radymno, Gminy Laszki i Gminy Chłopice oraz edukacji prawnej na terenie Powiatu Jarosławskiego.

„Zadanie polegające na udzielaniu nieodpłatnej pomocy prawnej i świadczeniu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego jest finansowane z budżetu państwa, a realizowane przez Powiat Jarosławski”